

هائی را که وزیر داخله سابق اصلاح نکرده بود و همین مطلب باعث ایراد بر او شد ایشان زود تر اقدام نموده اصلاح نمایند مطلب دیگر هم اینکه حکام را زود بزود تغییر ندهند که این مسئله باعث خرابی ولایات است و ماه روز می شوم که حاکم فلانجا را تغییر دادند و این صعب نیست .

مفتخر الملک - یک قسمتی از عریض بنده را آقای تقی زاده فرمودند قسمت دیگر اینکه ابتدا میکنم آن تلگرافاتی که از مازندران آمده بچوایند تا در آن خصوص مذاکره بشود .

حسینقلی خان نواب - اینکه گفته شد وزراء برای خودشان مستشار از خارجه بیاورند خوب است اولاً وزراء نظامنامه برای ادارات خودشان بنویسند تا اینکه ترتیب اداره کردن آنها معلوم شود و اگر پس از نوشته شدن نظامنامه داخلی وزارتخانهها و معمول داشتن آن باز وزارتخانهها معظّم نشد و مجلس تصویب کرد که مستشار از خارجه بیاورند آنوقت خواسته بشود و در میان وزارتخانهها وزارت امور خارجه معظّم است برای همین است که ادواری نظامنامه است پس سایرین هم باید برای خودشان نظامنامه بنویسند و آنرا معمول دارند

وکیل الرعایا - یک مطلب عمده که بایست در حضور وزراء مذاکره شود مسئله پول بوده حالا که وزراء رفته اند خوب است این مطلب را لایحه نموده بمجلس بفرستند که چهارم را در نظر گرفته اند

وکیل التجار - یک نکته است که باقی مانده و لازم بود در حضور وزراء گفته شود و آن این است که وزراء بعدها احکامات و مقرراتی را که مینویسند بنویسند بصورت مجلس شورای ملی است مثل اینکه حکومت رشت را که تعیین میکنند مینویسند که بصورت شورای ملی مجلس شده و حال آنکه ربطی بمجلس ندارد و تصویب بمجلس آنست که مطلبی بود در مجلس رای بگیرند

لسان الحکما - هیئت قانونی ملت آن اشخاصی هستند که فواید بملت خود عاید دارند مثلا وزیر تجارت باید توسعه در تروت مملکت بدهد نه اینکه معاکه تجار بنماید و فایده شخصی در نظر داشته باشد پس باید برخلاف سابق فکری برای توسعه تجارت تروت مملکت نماید و همین وزیر مالیه

حاجی سید ناصر الله - بنده خواستم که جواب آقای نواب را بدهم که اشتباه نشود مجلس اظهار نکرد که وزراء مستشار از خارجه بیاورند بلکه گفتیم که وزراء بدو باید وزارتخانههای خودشان را مرتب نموده و یک نفر معاون هم برای خود معین کنند که اگر چند روزی خودشان غیبت کردند یا عارضه اتفاق افتاد وزارتخانهها بی ترتیب یا بدون باشند حالا این مستشاران از هر جا می آورند خود می دانند اگر در داخله مملکت همچو اشخاص هستند لازم نیست که از خارجه بیاورند .

حسینقلی خان نواب - بلی این فرمایش جناب عالی صحیح است ولی در مجلس از کلام مخصوصاً اظهار داشتند که مستشار را از خارجه بخواهند این بود که بنده عرض کردم اولاً وزراء نظامنامه داخلی خود را بنویسند اگر اداره آنها مرتب نشد آنوقت مستشار از خارجه بخواهند تا اینکه قدر مردمان خودمان مجهول نماند .

مفتخر الملک - آن کسیکه در خصوص مستشار از خارجه را گفته بود بنده بودم آقای نواب اینکه گفتند دعوی است و گفتند که وزارت خارجه معظّم است بنده گفتم هر کدام از وزارتخانهها که لازم دارند مستشار بیاورند چنانکه برای وزارت مالیه آوردند و عرض میکنم که وزارت خارجه هم آنطور که بایست معظّم باشد نیست و برای نوشتن نظامنامه برای وزارتخانهها آنها محتاج بوجود مستشار است .

وکیل الرعا - اگر شما همچو قدرتی دارید که اگر مستشار آمدو گفت این شخص که سر کار است نمی تواند کار بکند باید او را برداشت و دیگری را که با علم والا کارکن است بجای او گذاشت مستشار بیاورند والا کاری نیست که مبالغ زیادی موجب به آنها بدهید و باز کارها همین نحو بی ترتیب باشد .

رئیس - حالا این مسئله را بگذارید همانند خود وزراء لایحه در این خصوص می نویسند بمجلس میدهند آنوقت در این موضوع مذاکره میشود روزیکشنبه قانون متوقفات خواهد بود .

مجلس ختم شد
وقایع و مذاکرات روز یکشنبه ۲۷ شهر محرم الحرام دارالشورای ملی
امروز بواسطه مخصوص بودن مجلس مذاکرات داخلی بدو بدون حضور تماشاچی منعقد گردید چون مذاکرات بطول انجامید وقت مجلس منقضی شده قرائت دوم قانون متوقفات ممکن نشد .

مذاکرات روز سه شنبه ۲۹ شهر محرم الحرام دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز شنبه ۲۹ را آقای میرزا مرتضی فلی خان قرائت کردند .

رئیس - این تلگراف چند روز قبل از استر آباد رسیده بود ولی بواسطه نبودن فرصت ممکن نشد قرائت شود چون سیه دار در حقیقت در این مورد خدمت کرده اند لهذا امروز قرائت می شود تلگراف مزبور قرائت شد قریب باین مضمون حضور حضرات عالی آقایان و امانای مجلس مقدس و آقای رئیس الوزراء چند روز بود که نزدیک تپه بلخی مشغول تدارکات و توقف دایلات نقلی مستند معاصره هر قدر با شرا با ملایمت بآنها اطمینان داده که بسمت کنور و کولکل بروسم راضی نشده جلوگیری نموده و بر شرارت افزودند لهذا امروز اردو را متوقف و سرباز حمله نموده بیست تیر توب خالی نموده و بعد هم خود بنده با سوار یورش برده و سرباز هم از عقب بحد الله متح نصیب شد و قریب بیست نفر از اهل اردو شهید و زخمی شده اند و سبب هم از طرفین خیلی تلف شد و صاحب نمایان اردو خیلی زحمت کشیده اند حال متوطن بنایست و تلفات اولیای امور است

آقا شیخ محمدعلی - روز شنبه عرض شد که یکی از مواد مهمه دانستن و کلا صورت معاهدات و امتیازاتی است که به خارجه داده شده و از طرف ریاست امر شد بدقت رجوع شود رجوع شد غیر از امتیاز راه آهن و واگون چیز دیگر نبود در این موقع که مذاکره استقرایض بیان آمده لازم است که و کلا از سایر معاهدات و شروط قروض سابقه اطلاع داشته باشند و نیز دور نیست که مفسدین یاز جو این ایام اسباب فساد و اختشاهی بین اعلیحضرت و مجلس فراهم

بیاورند خوب است که از طرف مجلس اقدام انجادی بین سلطنت و مجلس بشود هر یانزده روز یا یکماه یکمرتبه یک هیئتی از مجلس حضور اعلیحضرت شرف شوند تا بگذارند آنگاه شبهه حضور اعلیحضرت بنمایند و نیز اشخاصی که سفارت خانهها متحصن میشوند باید دانست که معاهده سابق چه بوده باید اشخاصی که مقصر هستند بمجازات برسند نه اینکه شرارت نمایند و بروند سفارت خانهها متحصن بشوند و دیگر اینکه در خصوص امتیاز بانک شاهنشاهی است که باید معلوم باشد ترتیب آن چیست زیرا که آنچه طلا و نقره بوده جمع کرده و در عوض اسکناس داده باید بدانیم که مدت این امتیاز تا کی و ترتیب آن چه میباشد دیگر اینکه باید قوانین کلیتاً ساده ماده در مجلس قرائت شود خصوصاً قانون عدلیه که باید فصل فصل و ماده ماده قرائت شده از مجلس بگذرد و بعضی هم ایوانی رسیده و بدون اجرا گذارده شود زیرا که هر گاه بخواهیم تمام قانون عدلیه از مجلس بگذرد یکسال و نیم طول خواهد کشید .

رئیس - تمام مطالب شما صحیح است اما از بس متفرق است نمیدانم کدام یک را جواب بگویم اما در باب امتیازات آنچه در دفتر موجود است که هست و آنچه نیست وزارت امور خارجه طبع کرده و منتشر خواهد نمود و همه کس خواهد دید و در خصوص معاهده جز معاهده ترکمان چائی دیگر معاهده نداریم و آنهم در ناسخ التواریخ و مرآت البلدان صورتش هست و در باب قانون عدلیه هم همانطور بموجب قانون اساسی رفتار میشود و اینکه میگفتید یک سال و نیم طول خواهد کشید اینطور نیست و انشاء الله تعالی کمتر از یک ماه بلکه بیست روزه از مجلس خواهد گذشت .

آقای امیر زامحمود - فرمایشات آقا شیخ محمد علی امروز موقش نبود چون قرار شده که موضوع مذاکرات روز قبل اطلاع داده شود و در مجلس قبل هم گفته شد که امروز باید قانون متوقفات قرائت شود لهذا ایشان خارج از موضوع مجلس صحبت نمودند در این موقع مشغول بقرائت لایحه بلدییه شدیم

پس از مذاکرات زیاد در یکی از مواد آن وقت مجلس منقضی شده

مذاکرات روز سه شنبه ۲۹ شهر صفر المظفر دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز سه شنبه ۲۹ را آقای میرزا طاهر قرائت کردند .

رئیس - امروز هم موضوع مذاکره همان لایحه بلدییه است و آنروز هم چند نفر بیشتر رأی ندادند برای رجوع شدن بکمیسیون هر قدر هم تأیید بشود باعث ضرر بشهر خواهد شد پس خوب است زودتر بگذرد .

احتیاط الاطباء - در این لایحه در این یک ماده فقط بجهت کالسکه و درشکه عوارض بسته شده است و اینکه گفته شد که باید با سب و غیره هم عوارض معین شود چون هنوز خاطر و کلا کاملاً از این مسئله مسبوق نیست پس باید برای بد ها باشد و اکنون در باب کالسکه و درشکه باید آراه خود را بیان نمایند .

حسنعلی خان - آنروز در این لایحه خیلی

این کار نوشته اند و حق المعایه را بیک قرآن قرار داده بودند ولی کمیسیون خارجه گفت زیاد است اما اینکه گفتند این مالیت نیست و بدیوان عاید نمیشود چرا سالی یک هشر از این بدیوان داده میشود و برجس افزوده میشود .

حسام الاسلام - تخم نوغان هم مثل سایر چیزها تجارت است سابق تخم نوغانهای خوب می آوردند و بر مردم میدادند چه ضرر دارد که یکصده مردم عالم باشند که تخم نوغان را معاینه کرده و بسنجند و این ده شاهی را خود ما ایرانی ها میدهیم .

اسدالله میرزا - توضیحاتی که توفیق الدوله دادند صحیح است در صورت تصویب مجلس خوب است باز یک حق نظری از بابت حق المعاینه گذاشته شود تا یک مدتی ونیز باید خواهش نمود که در مدت امتیاز قدری تخفیف بدهند.

ممتاز الدوله - تجدید نظر که سهل است اگر فی الجمله نظری هم بشود دیگر ابدأ برای یکنفر از اهالی ایران اطمینان بانی نخواهد ماند علاوه معتمد السلطنه در سیستان و اسکوی تبریز و رشت و جا های دیگر که تخم نوغان بعمل می آید مملها گذشته اند و برای ترتیب عمل آوردن تخم نوغان در ایران زحمتهما کشیده اند .

توفیق الدوله - در باب تجدید نظر در خصوص حق المعاینه بقیده بنده از آنجاییکه شخصاً خود معتمد السلطنه مایل ترفی و از دیاد ثروت مملکت هستند گمان اینست که اگر در موقمش از ایشان خواهش بنمایند که مقداری از حق المعاینه ومدت را تخفیف بدهند خواهند داد و هم چنین در باب امتیاز هم خواهش شود برضایت خودشان کم نمایند.

مخیر الملک - این لایحه با آن لایحه که از وزارت خارجه رسیده و توضیحات شفاهی معین میکند که چرا این مسئله بمجلس آمده و این حق المعاینه گرفتن یک حقوقی است که در مقابل یک خدمت بزرگی میخواهد بگیرد و برای این بمجلس آمده چون این مطلب مهم در امتیاز نامه نبوده و بکلی مسکوت عنه مانده و نمی توانستند بدون تصویب مجلس بگیرند این بود که آمد بمجلس حق المعاینه در نظامنامه بیک قرآن نوشته شده بود ولی کمیسیون خارجه بیک قرآن را زیاد دانسته قرار داده شاهی باشد اما در باب مدت امتیاز زیاد است و مجلس امروز حق دارد که بگوید تا ده سال یا کمتر یا بیشتر ده شاهی باشد بعد از آن کم یا زیاد نماید و عقیده بنده اینست که مجلس باید این مطلب را امروز معین کند و با اینکه از مدت امتیاز نامه بگاهد در کمیسیون هم گفتیم در اینجا هم می گویم .

آقا سید حسن تقی زاده - آن توضیحاتی را که بنده خواستم جوابی داده نشد که بنده ملتفت بشوم مگر اینکه حالا جناب مخیر الملک گفتند معلوم می شود که حق المعاینه در امتیاز نامه تصریح نشده و در نظامنامه خودش نوشته و در اینصورت مجلس میتواند بگوید که هیچ نگیرد در این صورت ماداخل شد ایم درلین مسئله که رعیت چیزی بدهد یا نه و در این خصوص باید مذاکرات زیاد بشود پس همانطور که گفته شد باید مدت امتیاز کم بشود .

مستشار الدوله - اینکه گفته جناب المعاینه از خارجه گرفته میشود چنین نیست بلکه لازم نوغانی هم بمسجد در داخله بعمل میاید حق المعاینه گرفته میشود بجهت اینکه باید معاینه شود که تخم مزبور نقاب شده و فاسد نباشد درلین صورت تا پنجاه سال دیگر هم باشد باید معاینه بشود و آنکمی درلین باب در مدت دو سال با تمام سفره گنگوها شده و نهایت قرار گذاشتند که ده شاهی گرفته شود و اگر ممکن بود کمتر از این بدهند اظهار میداشتند و اینکه بنده اظهار داشتم که از مدت امتیاز باید چیزی کاسته شود این یک راه قانونی دارد که باید از آن راه داخل شده .

اسدالله میرزا - آنچه بنظر بنده می آید اینست که ظاهر آن بر حسب قید بگه شده است این امتیاز را بخارجه نمی توانند بدهند و در امتیاز نامه تصریح شده است که بعد از خودش این امتیاز به اولادش انتقال خواهد یافت و امروز این اداره برای آوردن معلوم بنام و در مدرسه و سایر ملزومات آنها مخارج زیاد لازم دارد و دادن ده شاهی حق المعاینه هم خوبست ولی بعد از چند سال این مبلغ زیاد است یا باید این مقدار را کم کرد یا از مدت بگاهد .

حسام الاسلام - بنده عقیده ام اینست که از تخم نوغان داخله نباید بگیرند بجهت اینکه معاینه در مال خارجه است اگر داخله حیب داشته باشد میریزند دور .

وکیل الرعایا - حالا امتیاز نامه را نباید بدهد تا پنج سال ده شاهی بگیرند و بعد از آن تجدید نظر کنند .

ممتاز الدوله - اولاً این ده شاهی در امتیاز نامه نیست و این تجدید نظر همیشه از برای ماهست حالا ده شاهی قرار میدهیم بعد هر طور بکه اقتضا نمود آنطور معین میشود چیزی که در امتیاز نامه نیست و فقط در نظامنامه هست همیشه میتوانیم تجدید نظر کنیم پس حالا ضرری ندارد که همان ده شاهی حق المعاینه باشد .

اسدالله میرزا - اینطور نمیشود باید معین کنید تا چند مدت بهمین قسم باشد و بعد از انقضاء آن مدت تجدید نظر کنید والا اگر معین نشود اسباب زحمت خواهد شد .

رئیس - پس باشد تجدید نظر نموده بعد از آن در مجلس دیگر رای گرفته شود مجلس ختم شد

مذاکرات روز شنبه

۴ شهر صفر المظفر

دارال شورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۲۶ را آقای مستشار الدوله قرائت کردند

رئیس - تلگرافی از فارس رسیده قرائت شود (قرائت شد تلگراف مزبور فریب بیان مضمون است)

توسط جناب حجة الاسلام آقا سید جعفر زیدت بر کاه حضور کلای مجلس مقدس هر قدر از شرارت معتمد دیوان و انجمن اسلامی وحاجی سید عبدالعسین عرض کردیم فایده حاصل نشد امروز که روز شنبه است نعمت الله نام آدم معتمد دیوان ضرب گلوله شش لول کار قوام الملک را ساخت هر گاه این اشخاص بسزای خود نرسند علاوه بر اینکه معتمد دیوان و غیره مسکته خواهند شد فیهام بزرگی در شهادت

احداث خواهد شد و نعمت الله هم فعلا دستگیر و معبوس است .

رئیس - مقصود جهت اطلاع بود که قرائت شد و بوزارت داخله آنچه لازم بوده گفته شده است و نیز دستخطی از طرف بنده گان اعلیحضرت همایونی رسیده است قرائت شود

سواد دستخط اعلیحضرت همایونی مجلس شورای ملی مکتون خاطر ما پیوسته چنین بوده و هست که در ضمن تمهید موجبات استحکام امر مشروطیت بقسمی اسباب جمعیت حواس و وزراء و وکلای خود را فراهم نماییم که بتوانند بلا لافق اسباب آسایش عامه را بطوری آماده نمایند که رشته فساد بالمره منقطع بوده و اقویا و ضمای ملت ایران از نعمت سحت و لمان طوری بهره مند باشند که حاجز ترین رعایا در عهد امن وامان از هر گونه صدمه و آسیب مصون بوده بتوانند عرض دفاع هم خود را مصروف حفظ و آبادی وطن و تحصیل شرافت و ثروت و مکننت نمایند ولیکن ملاحظه نمایند در حالتیکه اساس امنیت برای شخص سلطنت تا این درجه متزلزل باشد رعایای ممالک دور دست و اهل ثور و سرحد و فقرای ملت اسلام و مطلق رعایا چگونه میتوانند از جان و مال خود ایمن و راحت باشند میدانم که از این سوء قصد که برای ما شده تا چه درجه خاطر و کلاهی صدیق و امین مشوش و پریشان است ولیکن انتظار داشته و داریم که از طرف مجلس بیشتر و زیادتر از شخص ما خودمان بر تعیین معرکین و گرفتاری مرتکبین یا ولیای امور تأکید و تشدد بعمل آید تا کتون که نه روز از این مقدمه گذشته اثری و حاصلی ظاهر نشده است بیم آن داریم که مرور ایام ولیالی اهمیت قضیه را در انظار و افکار منسی داشته اقدامات جدی را که میبایست خیلی بیشتر از اینها در این موقع به مقام بروز آید بکلی سست و بالذال بالمره مسکوت عنه بگذارد اینست بالضروره خاطر و کلاهی ملت را آگاه میداریم ما نه محض محافظت وجود خودمان که بگه یمانان فضل خداوند متعال است بلکه برای استقرار امنیت و بجهت آسایش یک مملکت بزرگ اسلام ناگزیریم که اگر تا چند روز دیگر هم اثری در تعیین معرکین و دستگیری مرتکبین ظاهر نشود لابد بعضی اقدامات مجدانه بعمل خواهد آمد که خیانت مجرمین هویدا و افراض مغرضین آشکار و پیدا شود و از مراتب شاه پرستی و وصدائی و کلاهی غیر خواه انتظار داریم که درنیل این مقصود مشروع تا همه جا با خیالات ما همراهی کرده دولت خواهی خود را به امایان واضح خواهند کرد

شهر صفر ۱۳۲۶

رئیس - در واقع بر هیچکس پوشیده نیست که از طرف مجلس بعد از واقع شدن این واقعه چه قدر تأکید شده است که مرتکبین دستگیر شوند اگر چه رسماً در این باب چیزی از مجلس بوزراء نوشته نشده ولی تأکیدات آکیده شده و چند مرتبه خود من شخصاً اصرار کرده ام حتی دیشب نزدیک بود با ظفر السلطنه در این باب کار نشونت بکشد و تلگرافاتی که از اطراف و انجمنهای ولایات در این خصوص رسیده که سی و دو سه تلگراف است شاه پرستی تمام مردمان ثابت می نماید و دستگیری آن اشخاص هم با حکومت مطیع و ظفر السلطنه میباشد ایشان هم آنچه لازمه اقدام بوده کرده اند منتهی محلی پیشه که موجب تفرق خاطر ها نشود

شهر صفر ۱۳۲۶

شهر صفر ۱۳۲۶

شهر صفر ۱۳۲۶

شهر صفر ۱۳۲۶